

44515

VSE ZA
VERO, DOM, CESARJA!

Domači Prijatelj.

Zabavno-poučna priloga „Mir-u“.

Leto I.

V Celovcu, 10. januarja 1897.

Štev. 1.

J. Ykhovny

Pozdrav.

Ko prvokrat med svet hitim,
Pošiljam pred seboj pozdrave
Na gore naše in planjave,
Želč, da sine, hčere Slave
S pozdravi temi zveselim.

Želim Vam kot prijatelj prav
Največe sreče v novem letu,
Želim jo materi, očetu,
Mladiču in devi v cvetu,
Vesolja mnogo, nič težav.

Kazála moja bo povest
Slovenec pota prava, kriva,
In pésmica jim bo ganljiva
Tešila srca občutljiva,
Odganjala iz njih bolést.

Pri delu bom podpiral Vas,
Skrbèl za dobro bom zabávo.
Kar je pošteno, zdrávo, pravo,
V korist ljudém, Bogú pa v slavo
Podajati Vam hočem jaz.

Pa — vse li sam izvršil bom?
Če smo osámljeni, smo slábi,
Zató me nihče naj ne zabi,
In vsak naj drugih še privabi
Na delo — za Bogá in dom!

Bogdan.

Poplačana gostoljubnost.

Car Ivan, ki je vladal v sredi 16. stoletja Rusko, je potoval pogostoma preoblečen po deželi, da zvé, kaj ljudstvo govori o njegovem vladanju ter sliši in spozna želje ljudstva.

Nekega dné pride v vas blizu Moskve. Tam prebivalcem pripoveduje, kako se mu je med potjo zelo slabo godilo. Pa čeravno je kazal potrto lice in bil prav siromašno oblečen, gonili so ga kinetje vendar neusmiljeno od svojih pragov.

Srdit nad tako trdosrčnostjo, je hotel car vas zapustiti. Na koncu vasi zagleda še borno kočo, kjer še ni prosil usmiljenja. „Kar mi je odrekla ohola premožnost,“ si misli car, „najdem morda pri tihem uboštvu“. Stopi torej naprej in potrka na vrata. Hitro mu odpre priprosti kmet in prijazno popraša, kaj želi. „Mili Bog!“ stoka car; „lakote in truda skoro umiram. Prosim vas

za malo živeža in majhen kotič, da morem na toplem prenočiti“.

„V božjem imenu!“, odgovori kmet in podá carju roko. „Le stopite noter, ali zadovoljni morate biti s slabim grižljejem. Ravno v neugodnem času ste prišli. Moja žena ne more iz postelje in novorojeni gost, ki mi ga je Bog poslal, vam bode spanje motil. Pa vendar dobro došli! S čemur vam postreči ne morem, naj dobra volja nadomesti.“

Po teh besedah pelje kmet carja v borno ali vendar snažno izbico, kjer so bili otroci. Najmanjše dete je spalo v zibeli, kake tri leta stara deklica pa zraven na odeji; dve deklici, ena pet, druga sedem let stara, ste klečali pred hišnim oltarčkom in molili večerno molitev.

„Tu se malo spočijte,“ reče kmet tujcu, „dokler da napravim po svoji slabi moči kaj za večerjo.“ In res,

čez nekaj časa prinese črnega kruha in neko jajčno jed. „To je vse, s čemur vam morem postreči; le vzemite z otroci in Bog naj vam blagoslovi!“

„Naj vam Bog poplača vašo milosrčnost in gostoljubnost“, se zahvaljuje car, ter vam povrne vašo dobrotljivost.

„Hvala! Nebeški oče me obdaruje vsaki dan. Jaz sem čvrst in močen, oče in mati sta mi zdrava in zadovoljna. Kar si z delom zaslužim, s tem si zamorem pošteno preživiti svoje. Bog me razveseljuje s pobožnimi in pridnimi otroci, in kako dobro mi bo, ako mi na veličastni sodni dan Gospod poreče: Bil sem lačen in dal si mi jesti, bil sem popoten in sprejel si me!“

„Blagi mož! Ali vaši stariši pri vas stanujejo?“ vpraša car.

„Dà, v izbi pri moji ženi so,“ odgovori.

„Pa vaša hišica je majhna“, pristavi car.

„Prostorna dovolj“, reče kmet, „da prebiva v nji miroljubna družina. In za novorojenca bo tudi še prostorček. Poglejte, kak srček je! Milo dete, prav drago si nam; jutri bodeš po sv. krstu Bogu posvečeno.“

„Oj dobro!“ pravi car. „Jaz imam v Moskvi dobrega prijatelja. Njemu hočem povedati, kako gostoljubno ste me sprejeli in ga prositi, naj bode vašemu detetu za botra. Obljubite mi, da ne ponese otroka prej h krstu, predno ne minejo štiri ure po mojem odhodu.“

Kmet stisne carju roko in obljubi čakati. Potem se oba vležeta na slamo. „Mili Oče“, moli car na tihem, „ne dopusti, da zatajim kedaj pravico in zapustim tvoje poti, da bodem tudi vedno tako mirnega srca mogel spat, kakor ti revni ali dobri ljudje.“

Do zlatega jutra je spal car mirno, veliko boljše, kakor večkrat na mehkih blazinah v svojem prekrasnem

gradu. Ko se je kmetu za prijazno postrežbo prisrčno zahvalil, se urno napoti proti Moskvi.

Prešle so skoro že štiri ure, pa v borno kmetovo hišico še ni prišel nikdo. Že je kmet mislil s svojo družino nesti dete v cerkev, ko zasliši na cesti konjski peket in vršenje vozov. Gre pred hišne duri in zagleda mnogo jezdecev in kočij. Spozná, da je to carjeva straža. Skliče zato družino, da bi videla carja se memo peljati. Pred hišico pa se postavijo konjiki in kočije v okrog in prav pred vrati obstoji carjeva kočija. Kočijska vrata se odpró, car stopi iz kočije, gré kmetu naproti in pravi: „Obljubil sem ti botra, zdaj pridem sam, da spolnim obljubo. Daj mi dete in pojdi z menoj v cerkev!“

Ubogi kmet je bil kakor okamenel. Omamila ga je carjeva sijajnost, da ni razumel njegovih besedij in zastoj iskal med množico popotnika, kterega je prenočil. Car zato zopet spregovori: „Šinóci si ti nad menoj spolnoval dolžnosti ljubezni do bližnjega; danes pa pridem jaz, da spolnim nad teboj sladko dolžnost vladarja, — da poplašam krepost in čednost. Nočem te odtegniti tvojemu stanu, v katerem tako mirno in zadovoljno živiš, da bi te mogel zavidati, in kteremu si ti v veliko čast. Obdariti te pa hočem s takimi stvarmi, ki ti bodo koristne in všeč. Dobil bodeš lepe črede, dobre pašnike in hišo, kjer moreš po svoji želji dolžnosti gostoljubja prav spolnovati.“

Dobri kmet prevelikega veselja ni mogel besedice ziniti. Čez lica mu lijejo solze hvaležnosti in s kipečim srcem položi svoje drago dete v naročje carja, kteri ga precej nese k sv. krstu. Po krstu car dete zopet izroči kmetu z bogatim darom in ukaže prav lepo zanj skrbeti. Črez leto ga dá v carjevo palačo prinesiti, kjer se je skrbno izrejeval. Vse svoje dni car Ivan ni pozabil gostoljubnega kmeta ter skazoval veliko dobrot njemu in njegovi družini.

Po „Bes.“

Andreju Einspielerju v spomin!

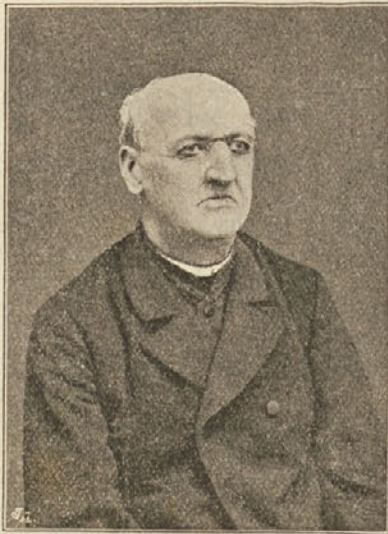
(S podobo.)

Leta 1882. je pokojni msgr. Andrej Einspieler, nepozabni probuditelj in oče koroških Slovencev, začel izdajati „Mir“, kteremu je dal lepo nalogo, braniti najdražji svetinji slovenskega národa: vero in materni jezik. Šest let ga je sam urejeval z veliko skrbjo in mnogim uspehom, in še na smrtni postelji zanimal se je do zadnjega za svoj list; — zagotoviti „Mir“-u obstanek, mu je bila prva skrb.

Dné 16. prosinca 1888. leta zatísnil je msgr. Andrej Einspieler oči k zadnjemu počitku. „Mir“ izhajal je i po njegovi smrti in stari obliki, hodil zvesto po poti, ktero mu je odkazal pokojnik in se vedno potegoval za slovenske pravice po geslu, ktero je bilo vodilo vsemu Einspielerjevemu delovanju in življenju: „Vsakemu svoje, in vse za vero, dom, cesarja“.

Z letom 1892. je dobil naš „Mir“ večjo obliko in začel izhajati po trikrat na mesec; z današnjim dnevom pa zaznamujemo nov napredek našega lista, redno zabavno-poučno prilogo

„Domači Prijatelj“. Ob tej priliki je pač spodobno, da se posebej spominjamo rajnega ustanovitelja „Mir“-ovega in zato prinašamo njegovo lepo podobo. O Einspielerjevem življenju bomo govorili pozneje večkrat. Sedaj hočemo — in mislimo, da s tem najprimernejše upeljemo „Dom. Prijatelja“ med Slovence — podati le zlate besede, ktere je msgr. Andrej Einspieler govoril pri svoji zlati maši dné 21. srpana 1887. l. v Svečah, in ktere je kot nekako oporoko zapustil Slovincem. Evo jih:

„Slovinci, bodite verni, ostanite zvesti katoliški cerkvi, rimskemu papežu, naj pride karkoli drago. Vera je podlaga sreče za vsacega človeka, pa tudi za vsak národ; narod brez vere ne more biti stalno srečen. — Slovinci, ako ste verni, boste zvesti svojemu cesarju; ako ste verni, boste dobri gospodarji, gospodinje, zvesti posli, poslušni otroci; blagoslov bo vas verne spremljal na vseh vaših potih.“

Slovenci, ostanite pa tudi zvesti besedi materini, slovenskemu jeziku; ostanite Slovenci, zvesti Slovenci do smrti; naj nas nasprotniki psujejo, naj nas ometavajo z blatom ali napadajo s kamenjem, — vse zastonj, mi smo in ostanemo Slovenci! Tema dvema svetinjama ostanite zvesti; veri katoliški in besedi materini!“

Te besede, spregovorjene ob tako slovesnem trenutku od moža, ki je žrtvoval celo svoje življenje, vse svoje moči za slovensko stvar, naj so svete vsakemu Slovencu! Vnemati Slovence za oni svetinji, ktere je tako iskreno ljubil, ktere je vse svoje dni tako neustrašeno branil Andrej Einspieler, — to je naloga tudi „Domačemu Prijatelju!“

R—n.

Zakaj ne pride noben odvetnik v nebesa?

Noben odvetnik ne sme v nebesa. Tako je bilo sklenjeno, kakor pripoveduje pravljica, tam zgoraj nad zvezdami, za nebeškimi vrati. Ta, ki je to-le dogodico, osoljeno z zdravimi dovtipi, v veselem društvu pripovedoval, je sam tudi bil odvetnik in sicer zelo spreten odvetnik. Le enkrat se je bojda prigodilo, da je prišel neki odvetnik, Bog sam vé po kakšnih ovinkih, v nebesa. Ali komaj je tam bil, takoj si je vzel „na piko“ sv. Janeza Krstnika.

„Sveti Janez,“ tako ga nagovori, „takoj se vidi, da tu še nikoli ni bilo nobenega odvetnika. Odkod to pride, da je sv. Peter še zmirom nebeški vratar in ima ključke od nebeških vrat? S kakšno pravico, to bi rad izvedel! Ti, sveti Janez, si vendar največ v sorodu s Kristusom; ti si hodil pred njim, pripravljal si mu pot in si deloval za njega, ko o sv. Petru še nihče ni vedel. Ti si za resnico dal tudi svoje življenje in ostal si Zveličarju zvest celo svoje življenje. Zavolj tebe petelin niti enkrat ni zapel. Zató pravi namestnik Kristusov po pravici ne bi imel biti sveti Peter, ampak ti!“

„Hm, znabiti imaš prav,“ reče sv. Janez malo zamisljeno, „ali kaj početi? Oporoka je tu in je že tako določeno.“ — „Oporoka sem, oporoka tja; ni oporoke, ktera bi se ne mogla ovreči.“ — „Predragi, s to-le bo pa težko šlo.“ — „Eh kaj, ovrgli smo tam na revni zemlji še hujše reči! Pаметen odvetnik vse ovreže!“ — „Kaj naj tedaj storim!“ — „Kaj? Pravdati se začni...“

Tako sta torej sklenila. Ljubi odvetnik je takoj napisal „pritožbo“ in jo poslal sv. Petru. Sv. Peter čita in čita, razume ono mešanico komaj za polovico, ali toliko je vendar zapopadel, da cela zadeva ni za njega kaj ugodna. Malo premišljuje in takoj napiše tožniku ta-le odgovor: „Ljubi brat v Kristusu! Kar omenjaš v svoji pritožbi, ne zdi se ravno brez dokaza, četudi se da proti temu ugovarjati. Začniva se torej pravdati, toda malo moraš še počakati. Ti imaš že svojega odvetnika, a za me ni še tu nobenega. Počakaj tedaj vsaj tako dolgo, dokler ne pride kak drugi odvetnik v nebesa.“

Ta zahteva je bila povsem pravična in zató je sv. Janez Petru ustregel. Ali od tistega časa sv. Peter bolj pazi pri nebeških vratih, in če kdo potrka, vselej previdno vpraša: „Kdo pa je?“ In če se mu odgovori, da je odvetnik, takoj se obrne in se odreže: „Odvetnik! Hajd naprej!“ — Pravda sv. Janeza Krstnika s sv. Petrom se potemtakem ne bo kmalu končala.

Iz slovaškega — Svečan.

Gospodarske stvari.

Sadjerejčeva opravila meseca januarja.

Staro drevje se mora osnažiti, skorja in mah ostrgati, steblo z apnom namazati. Cepiči se pripravljajo, v klet ali v zemljo zakopljejo, da se ne posuše in da popki ne poženejo. Drevesa v špalirji se obrezujejo, ravno tako tudi žive meje. — Rane se zamažejo z voskom. Pripravijo naj se koli za prihodnjo spomlad; vredé naj se sadjerejska orodja. Z dreves naj se otrebijo gosena gnjezda.

Se smejo krave do zadnjega molzti? Gospodarji, ki se mnogo bavijo z živinorejo, odgovarjajo na to vprašanje, da ni svetovati, kravo do zadnjega molzti. Prvič se tele ovira s tem v svojem razvijanju, nadalje je jasno, da postaja krava zavoljo tega vedno slabša in tudi za vime ni zdravo, če deluje do zadnjega, če se ne odpočije vsaj nekaj dnij. Če kravo do zadnjega domolzeš, bode imela pozneje, pri sledečem teletu, veliko manj mleka. Navadno se že kaka 2 meseca prej neha molzti, kakor krava povrže. Če se to ne zgodi, ne sme se mleko v vimenu puščati, temveč redkokedaj molzti. Eden teden se še molze dvakrat na dan, potem le edenkrat in slednjich samo v presledkih dveh dnevov. Tako se posreči, da se celo pri najboljših kravah ustavi molzenje kakih pet tednov prej, nego povržejo. Še enkrat pripomnimo to, da se mora vsikdar omolzti do čistega. Mleko v vimenu ni puščati, kajti zaostalo mleko lahko napravi precejšno škodo.

„Sl. G.“

Čiščenje sodov. Če hočeš sode očistiti, vlij vanje do tretjine vode, in v vodo deni ½ do 1 kilo živega apna, kakor je velik sod. Ko se apno raztopi, se sod zamaši in kota semtertja. Apnena voda vzame nase ves duh in nečistost. Seveda se sodi morajo potem še dobro izplahniti s čisto vodo.

Ako po zimi vsled zmrzline dobi krompir sladek okus, je temu lahko oporaka. Če krompir prinesiš tri ali štiri dni predno ga rab. Čurjen prostor. S tem zgubi krompir oni zoprni okus.

Drobiž.

Kmet, to ni vse eno! Vozil je nek kmet drva sodniku v mesto ter zarajtal mu cel goldinar voznine. Zdelo se je to gospodu premnogo; zarežal je torej na kmeta, rekoč: „Kaj, cel goldinar misliš naj ti dam voznine za tak voziček drv?“ — „Zakaj ne,“ zavrne ga kmet; „saj vi gotovo še desetkrat toliko tirjate od mene, če le enkrat s peresom potegnute za me.“ — „Ja, ja, pa to ni vse eno!“ odgovori mu gospod; „veš, jaz moram delati z glavo, ti pa . . .“ — „Kaj?“ seže mu naglo kmet v besedo; „kaj, ali mar moji voli ne delajo z glavo; ali so mar z repom vlekli?“

„Bes.“

Najtežji zvonovi. „Cesarski“ zvon v kolinski stolnici (Nemčija) je najtežji zvon, ki ga zvoné; tehta 27.150 kilov. V cerkvi presv. Srca v Parizu obesli so najtežji zvon na Francoskem. Tehta 27.065 kg. Najtežji zvonovi na svetu so: v Moskvi, na Ruskem, ki je bil vlit l. 1829. in tehta 50.000 kg., in v Mingumu (Indija), ki baje tehta čez 100.000 kg. Omeniti je še Jožefov zvon v cerkvi sv. Štefana na Dunaju, 17.700 kil. težak, in Marijen zvon v Erfurtu (Nemčija) tehtajoč 16.750 kg.

V zakonski jarem obsojen. Na Angleškem sta se pred kratkim lep mladenič in zalo dekle pravdala za veliko posestvo. Pravda je bila zelo zamotana. Modremu sodniku je prišla dobra misel. „Jaz mislim“, je rekel, „da se pravda prav hitro konča. Tožnik je pošten mladenič, in zotoženka mlado dekle. Najbolje je, da se vzameta in skupaj živita na lepem posestvu.“ Navzočim advokatom, ki so upali na dober zaslužek, so se nosovi pobesili, kajti mladenič ni rekel „ne“ in tudi dekle ni ugovarjalo. Salomonova sodba se je glasila: Posestvo je tožnikovo, ako zatoženka v dveh mesecih — vzame.

Pomagilo proti ciganom. Ciganov se vse boji. Gotovo pa so za Ogersko poleg judov prava šiba. Vse poskušajo, da bi jih odgnali. Zapirajo jih, preganjajo, pretepajo, a ciganski Jurček navadno odide po eni strani iz vasi, da se od druge strani zopet povrne beračič in krast. To se je ponavljalo tudi v Segedinu. Župan si je lomil glavo, na kak način bi se znebil tega mrčesa. Slednjič jo je zadel. Vjeli so celo tolpo ciganov. Ukazal je vse do golega ostriči; in glej, to je pomagalo. Več let ni se pokazal noben cigan v Segedinu. Ko so se zopet prvi prikazali, ponovili so stari poskus, oropali črnih las cigane in ciganke. In zopet imajo Segedinci mir pred njimi.

Največji ulnjak na svetu so gotovo „Čebeline skale“ v Kaliforniji v Ameriki. Ob reki Arrongo Alcado stoje te skale in imajo večje razpoke. V teh razpokah živijo čebele in imajo nabranega mnogo medu. Koliko, se ne dá presoditi, ker se ne ve, koliko so dolge in široke razpoke in bi čebele gotovo nobenemu ne pustile, da bi jih preiskoval.

Studentovska. Neki dijak (študent) je potoval domov na počitnice. Ker je do doma imel precej daleč, se mu je, kakor se pri dijakih rado zgodi, mošnjica kmalu čisto posušila. Kako si pomagati? Sila kola lomi. Dijak gre k neki udovi, kateri je bilo krog in krog znano, da je jako bogata, ter jo prosi darú. Udova pa mu nič ne dá. Dijak, nad tem jako nevoljen, ji reče: „Škoda, gospá, da niste bili Eva!“ „Zakaj to?“ zarenči udova nad dijakom. „Zato,“ odvrne mirno le-ta, „ker potem bi Adam gotovo ne bil grešil; vi bi bili gotovo sami celo jabolko pojedli in Adamu nič ne privoščili!“

Kaj je „milijon“?

Mnogokrat se govori in bere o „milijonih“. O mnogih prilikah čujemo, koliko milijonov davka moramo plačevati, ali pa koliko milijonov dolga ima naša država. A marsikdo nima niti pojma, kako veliko število je jeden milijon. Beseda „milijon“ se lahko izreče, ali jako težko zapopade, posebno pri denarju. Tako je na pr. general Vogel iz Falkensteina poslal bojda po davek 5.700.000 gld., kateri se je naložil po zgubljeni vojski, dva vojaka s priprostima dvokolesnima vozičkoma v frankobrodsko banko. Ali kako se je zavzel, ko se mu je reklo, da pošiljatev tehta tisoč centov!

Ako bi se milijon ljudij, postavilo v jedno vrsto, jeden za drugim in se bi cela ta vrsta začela pomikati naprej in prehodila na dan 10 ur, trajalo bi vendar celih 14 dni, predno bi zadnji človek prišel na tisti kraj, odkoder je prvi odšel. — Povabimo milijon ljudij na južino, pripravimo jim le priprosto južino, namreč juho, mesó in „krape“ in izračunimo, kaj bi za to južino potrebovali: Juhe bi moralo biti 25.000 piskrov, kateri bi morali obsegati po 20 litrov; mesa bi bilo treba od

1000—1200 pitanih volov, k temu bi bilo treba 50.000 hlebov kruha. „Krapov“ (ako bi vsakej osebi dali 5 kosov) bi moralo biti 5 milijonov. Teh 5 milijonov krapov bi moralo narejati 10 tisoč kuharic in sicer bi morale začeti že ob 7 zjutraj, da bi opoldne končale. Potrebovale bi 30 tisoč kil moke, 15.000 litrov mleka in 13 tisoč kil zabele. Skleda, na ktereji bi se oni krapji milijonu ljudij prinesli, bi morala biti 50 metrov dolga, 15 metrov široka in 3 metre globoka. Ako bi vsako osebo počastili še z eno smodko (5 kr. kuba), torej bi to veljalo malenkost 50.000 gld. K zažiganju teh smodek bi se potrebovalo za 100 gld. žveplenk, namreč 10.000 škatljic.

In koliko sta dva milijona?

Ako bi vsak izmed dveh milijonov ljudij dal srebren goldinar Ciril-Methodovi družbi, bilo bi treba 12 tovornih vozov in vsak bi moral naložiti 20 metričnih centov, ako bi se hotel ta denar peljati v Ljubljano. —eč—

Uganke.

Zastavice.

1. Kdo ne plačuje davka od svoje hiše?
2. Poznam nekoga, ki se neprestano umiva, pa čim delj se umiva, tem črnejši postaja, — kdo je to?
3. Imam poln hlev ovac, vsake ime poznam, pa koliko jih je, ne vem, — kaj je to!
4. Je malo, slabo, brez obleke, pa ljudi oblači, — kaj je to?

Sestav.

Nastopne črke oziroma zloge: be, cij, či, da, don, e, e, e, ga, ge, i, ig, ja, ja, lau, li, li, lij, lo, mon, na, nem, pra, ris, sa, ta, van, za — sestavi tako, da bodejo sestavljene besede pomenjale: 1. žensko krstno ime, 2. moško krstno ime, 3. evropsko deželo, 4. slovitega judovskega kralja, 5. češko mesto, 6. žensko krstno ime, 7. poglobitno krščansko knjigo, 8. slavnega avstrijskega vojskovodjo, 9. staropisemskega proroka in 10. divjo zver. Ako potem čitaš začetne črke teh besedij, povejo ti ime znamenitega koroškega rodoljuba.

Rešitev v prihodnji številki.

Smešničar.

Odkritosrčen natakár. Pivec: „Tu, natakár, imas desetico, da mi prineseš dobre kapljice.“ — Natakár (tiho): „Očka, ako hočete dobiti dobro kapljico, pojdite v sosedovo krčmo.“

Drugi zob. Skopuh gre k zdravniku rekoč: „Imam dva zoba, ki me strašno bolita; kaj bom plačal, da mi jih izvlečete?“ — Zdravnik: „Za prvega 3 goldinarje, za drugega 2.“ — Skopuh: „O! potem mi potegnite danes samo drugega.“

Mož svoji ženi: „Glej, glej, človek ima res včasih nenavadno srečo: šiv je popustil pri žepu, kamor navadno devljem denar in...“ „In nisi nič zgubil?“ praša veselo žena. „Ne enega krajcarja, ljuba moja; sinoči namreč sem jih vse do zadnjega zapil!“

Dobro jo je zasolil. Kmet: „Slišijo, zakaj pa tam-le ljudje tako vkup vro?“ Meščan: „Kaj, krava je znesla jajce.“ — Kmet: „Aha, iz njega gotovo zleze enkrat en tak bik, kakor ste vi.“

Lastnik in izdajatelj Gr. Einspieler, župnik v Podkloštru.

Odgovorni urednik I. Teršelič.

Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.